

Sjelle - en by og dens mennesker

Af Lilly Hansen, Sjelle

Der ligger en lille by et sted i de østjyders land. For at komme til byen, skal man enten op ad bakke eller ned ad bakke. Rundt omkring byen ligger de grønne marker, dvs. de er nu ikke altid grønne. De kan have mange andre farver. Om efteråret, når ploven har kørt hen over dem, er de gråsorte, og når sneen dækker dem, bliver de hvide. Men når foråret er på vej, så bliver de grønne, og så opdager vi, at grønt er mange ting. Byggen har én nuance og hveden en anden, og når så rapsen blomstrer, ville man, hvis man så det lidt fra oven, få det til at ligne et stort abstrakt maleri, hvor maleren havde glemt, at der var noget, der hed rødt og blå.

Men uanset, hvad farver markerne har, så har man mulighed for at se, hvad der rører sig derude. Om efteråret, når bonden pløjer, er der store flokke af hvide måger, som følger ham, og når sneen dækker jorden, kan man se de sorte råger, som prøver at finde lidt føde derude.

Man kan, hvis man er heldig, se en hare i fuld fart og en ræv på musejagt. Spurvehøgen hænger deroppe - på udkik efter de samme mus, og endnu højere oppe hænger lærken. Kan vi ikke se den, kan vi i hvert fald høre den. Og musvågen - som præcis ligner en svæveflyver - duver hen over markerne, hvis den da ikke sidder på en hegnspæl nede i engene. De enge, som i "gamle dage" hver sommer var et vrim-

mel af kvier, som gik og åd sig runde i grønt saftigt græs.

Det var en stor begivenhed hvert forår, når kvierne skulle i engen. Jeg tror nok, at den forreste blev trukket, men resten af flokken gik løse og skulle så slutte trop. Alle gårdens folk var med i optøget for at holde styr på dem. Det gik som regel bedst, når de skulle derned, men om efteråret, når de skulle hjem igen, så havde de fået så mange unoder. De havde jo nydt det frie liv og var absolut ikke indstillet på at skulle hjem og stå og lumre inde. Og så kunne man sagtens opleve, at der pludselig stod en kvie inde i ens have. Der er da stadigvæk nogle få kvier i engene, men nu bliver de skam kørt derned.

Sjelle, da vi kom dertil

Sjelle er min by og har været det, siden Thibert og jeg som nygifte flyttede hertil den 4. november 1947. Da var der én, der sagde til os: "I skal regne med at bo her i tyve år, inden I bliver regnet for Sjelle-borgere." Nu har jeg boet her i 58 år, så nu må jeg da vist regnes med som fast inventar.

Da vi slog os ned i Sjelle og købte et halvt dobbelthus i svinget på Rosenvej, var det til den formidable pris af 3.500 kr., men der var nu også lige før, det var en ruin. Men det tror pokker. Det havde jo også ligget der i mange år. I hvert fald

Lilly og Thibert Hansen, fotograferet ved brylluppet i 1947.

ved vi, at det er tegnet ind på et bykort over Sjelle i 1791 – og det er måske endnu ældre. Jeg tror, at det eneste, der er tilbage af det oprindelige hus, er facaden mod nord – bindingsværket. Ellers er resten blevet fornyet i løbet af årene.

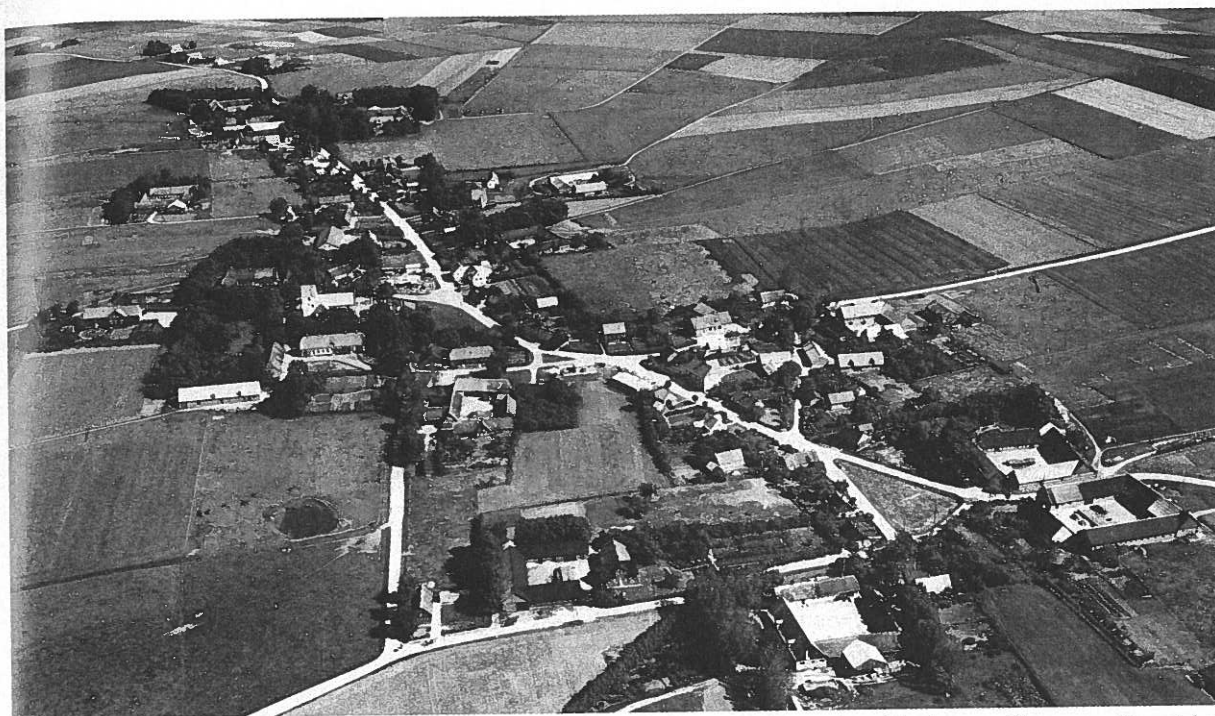
Der sidst i fyrrene var Sjelle en udpræget bondeby. Der blev sagt, at hvis man regnede med

gårdenes antal, var Sjelle Danmarks – eller var det kun Jyllands – største landsby. Enkelte af gårdene var trukket lidt ud på marken, men de fleste af dem var placeret langs byens veje. Naturligvis med en velplejet have og et – i de fleste tilfælde – velholdt stuehus som et visitkort ud til vejen.

En gård var et lille samfund for sig. Der var mand og kone, som regel børn, og der var også altid en tjenestepige og én eller to karle. Det var jo før industrialiseringen af landbruget tog fat. Jeg tror ikke, der var nogen af bønderne, der havde fået traktor dengang, så i hestestalden stod der et par solide heste. De fik altid særforplejning. Hver aften skulle de "fodres af". Det var karlens opgave, inden han gik i seng.

Arbejdet i kostalden var det de fleste steder manden på gården, der tog sig af. Køerne skulle malkes så tidligt, at de store mælkespande stod klar, når mælkekusken kom. Han havde ikke tid til at vente. Han skulle være på mejeriet til en bestemt tid. I forvejen stod mælkespandene fra aftenmalkningen på køl. Det var nogle tunge krabater at svinge rundt med.

På vinterdage, når sneen føg rundt om hus-hjørnerne, kunne et par køer slå så meget varme fra sig, at der var lunt i kostalden. Men hen i maj – når græsset stod grønt derude på marken – så nød køerne friluftslivet. Det var en hel festforestilling, den første dag de skulle på græs. Selv den mest adstadige ko slog op og bittede rundt på marken. Men de ville alligevel gerne ind ved aftenstide. Da var yveret også meget spændt, så var det rart at komme ind til malkemaskinen.

Udsigt over Sjelle fra syd 1955. Få år efter, fra først i tresserne, kom Langelinie til at dele den nordlige og sydlige del af byen. Den fik et forløb fra vest til øst umiddelbart nord for dammen, der ses til venstre forrest i billedet.

Ud over at levere mælk, så var det også køernes opgave at forøge besætningen, og det skulle helst være kviekalve, som, når de nåede skelsår og alder, kunne komme med de store kvier i engene. Tyrekalvene derimod var ikke i så høj kurs. De blev sendt på slagteriet, så snart de var store nok. Hvad skulle man da også med alle de tyre? En enkelt var nok.

På gården var der også en længe med grise. Man kunne altid høre, når fodringstiden nærmede sig. Så var der en hylen og skrigen derinde fra, men når først grutningen var hældt op i

truget, faldt der ro over flokken. Dengang måtte enhver komme i svinestalden. Det var ikke som nu et sterilt sted, og føden, de fik, var ikke bare piller, men også rester fra husholdningen. Det kunne være kartoffelskræller, en rest persillesovs eller tørre brødkiver, som blev samlet sammen i en spand inde for siden at blive hældt hen i "svinetønden". Det var nok derfor, at en flæskesteg dengang var mere saftig og havde mere smag end i vore dage.

Der var dengang mange hunde i Sjelle. De gik løse omkring. Ikke i snor som nu. Skulle

de há motion, måtte de selv sørge for det. På gårdene var der et vrimmel af katte. De havde jo hølfterne, hvor de i fred og ro kunne føde killinger, og når de så dukkede frem med dem, var de så søde, at ingen nænnede at slå dem ihjel. Men udekatte var de. De levede af de mus, de kunne fange, og fik altid varm mælk, når køerne blev malket.

Originaler

Skønt jeg har kaldt Sjelle en bondeby, boede der naturligvis også andre end bønder her. (Skulle nogen synes, at det, at jeg skriver "bønder" i stedet for landmænd, er nedværdigende, kan jeg kun sige, at for mig er ordet bonde en hæderstittel). Men som sagt – vi var jo ikke alle bønder. Rundt mellem gårdene lå (ligger) så husene. Nogle små og beskedne. De gjorde ikke stort væsen ud af sig. Andre er gedigne villaer, der havde den udmelding, at man kunne se, at her boede nogen, der betød noget.

For dengang var der virkelig standsforskelle mellem byens indbyggere. Da var der forskel på kong Salomon og Jørgen Hattemager. I dag findes det skel ikke mere. Jeg ved ikke, hvor det er forsvundet hen, men nu kan man godt grine lidt af det. Som arbejdsfolk skulle man bestemt ikke tro, man var noget. Der herskede nok en slags jantelov dengang, men det var tidens ånd, og jeg synes nu ikke, vi led særligt meget under det. Og hvor har vi da kendt mange sjove og spændende mennesker i alle disse år. Der var mange "originaler" i Sjelle dengang. Og I skal

Mue og Swot Ras, Kirsten og Rasmus Rasmussen boede i et lille hus på Rytterbakken, der for længst er borte. Hvornår billedet er taget, vides ikke, men det sorte skæg har dog på det tidspunkt tabt en del af farven.

forstå mig ret. Ordet "original" er brugt i dets mest kærlige betydning. Indtil kloning bliver lovlig, er vi da heldigvis alle originaler.

Men der var mennesker, som skilte sig ud fra andre. Nogen, som har sat sig fast i min hukommelse, og gjorde dagene dengang lidt spændende. Der var f.eks. Jakob Kjær og hans kone Trine. De boede, så vidt jeg husker, i et lille hus lige syd for, hvor Langelinie nu går. Huset blev raget ned, men Jakob kan jeg stadig se for mig. Gad vide, om han ikke arbejdede på Wedelslund, for når jeg genkalder mig ham, er det altid på Wedelslundvej, hvor han kommer gående med sin knortekæp. Han havde altid en tyk sweater på – sommer eller vinter. Den holdt kulden ude om vinteren og varmen om sommeren.

Og der var "Swot Ras" og "Mue", som i øvrigt hed Kirsten. Deres hus, som også er revet ned, lå på Rytterbakken omme bag ved "Pakhuset". Ras var sorthåret og sortskegget – deraf navnet. De har nok ikke haft de store penge at slå til side

Fattighuset på Wedelslundvej, hvor Anius Jensen boede i den ene ende. Billedet er formentlig taget omkring 1972. Bilen til venstre kører mød øst ad Langelinie.

med, men virkede altid glade og tilfredse med det, de havde. En gang Thibert var derhenne, viste de ham meget stolte, hvordan de havde tapetseret i stuen. Ja selv loftet var blevet tapetseret. Det var de små glæder, der talte dengang.

Én af byens småhåndværkere boede også henne på Rytterbakken. Det var "Cykel Anders", der, som navnet siger, levede af at reparere cykler for folk. Jeg kan ikke huske, hvad hans kone hed, men han havde en kat, der hed "Snotnæse". Når den skulle kaldes ind en mørk aften (det var før gadelygternes tid), og der gik folk forbi, var der da en enkelt, der spurgte:

"Er det mig, du mener?" Og så måtte Anders da bedyre, at det skam var katten.

Anius

En anden, der heller ikke faldt i med tapetet, var Anius (Jensen). Han boede sammen med sin kone nede i "Fattighuset" på hjørnet af Wedelslundvej og Mindevej. Huset hedder det samme i dag, men dengang var det virkelig et "fattighus" ejet af kommunen. Anius var vel det, man kaldte at "være på sognet", skønt han jo da nok til sidst måtte være "aldersrentenyder". Det hed det vist dengang.

I Egnarkivets billedsamling er også dette hus betegnet som fattighuset på Wedelslundvej i Sjelle. Ligheden med fattighuset på forrige billede er ikke udtalt, og heller ikke Lilly Hansen kan genkende det som fattighuset. Mon andre kan hjælpe med en opklaring? Et huset ombygget, eller er der tale om et helt andet hus?

Der sidst i fyrrerne havde han en lille geschæft. Han kørte rundt med en lille gig med en hest for og solgte fisk. Hvor han havde fiskene fra, ved jeg ikke, men helt friskfangede var de ikke. Og bedre blev de da ikke af at blive transporteret rundt i en åben gig uden overdækning, om solen stak nok så meget.

Engang sagde Thibert til ham: "De sild ser mig noget rødjede ud". "Ja" sagde Anius. "De håe nok vå ud og dans i aves". Om vi lige købte sild den dag, kan jeg ikke huske, men vi hand-

lede da med Anius, når han kom. Hvor skulle vi ellers få fisk fra?

Jeg husker også en anden episode med Anius. Et årstid efter, at vi var flyttet ind i vores "halve hus", skulle vi have en ny sydmur. Den gamle var bindingsværk, men temmelig medtaget. Hvis vi smækkede med døren, gyngede muren. Min far, Chr. Børresen, påtog sig at mure en ny mur op. Han var godt nok ikke murer – men forhenværende bondemand, men havde håndelag som murermester.

Dju
Rør
fort
mes
Chr
klag
sen
ker
lidt
og s
vids
Køt
"Så

Kou

"Fat
Kou
ligt
mar
ind
vi h
fort
sige

] b
bert
Niel
Når
pun
ville
sink
så e
lære

Min svigerfar, Jens Chr. Hansen fra Ørum Djurs, kom for at hjælpe. Han var håndlanger. Rørte mørtel og hentede sten. Så kom Anius forbi og ville snakke. Min far hørte ikke til de mest snakkesalige, så han passede sit, men Jens Chr. ville gerne snakke. Jeg husker, at Anius klagede over, at han havde ondt i benene, men senere blev han lidt småfilosofisk. Han var sikker på, at han havde levet før. Jens Chr. var nu lidt skeptisk, men gik ind på hans tankegang og spurgte ham, hvor han da havde levet. Anius vidste bestemt, at han havde været droskehest i København. Og så var det, at Jens Chr. sagde: "Så tror da f., at du har ondt i benene."

Koudahls

"Fattighuset" blev siden købt af Kirstine og Niels Koudahl, som renoverede det og skabte et hyggeligt hjem. Når Kirstine skulle til brugs eller købmand, havde hun for vane at kigge ind. Hun kom ind af vores bagdør og gik ud af fordøren, når vi havde sludret lidt. Men den dag hun kom og fortalte, at hun havde fået knallert, måtte jeg jo sige til hende, at så måtte hun altså følge vejen.

Niels arbejdede engang i Århus, og da Thibert på det tidspunkt arbejdede i Hasle, kørte Niels med ham frem og tilbage på motorcykel. Når de skulle hjem, skulle Niels på et aftalt tidspunkt stå oppe ved Viborgvej i Hasle, men Niels ville gerne snakke, så han var lidt for tit forsinket. Det irriterede Thibert. Han ville hjem, så en dag tænkte han, at han ville gå Niels en lærestreg. Han kørte som død og djævel hjemad

– overskred bestemt alle hastighedsgrænser, men hvis han troede, at det kunne ryste Niels, tog han fejl. Da han satte ham af, sagde Niels ganske flegmatisk: "Ja, bare dem foran vil flytte sig. Dem bagfra skal vi nok holde fra os".

Præstegårdsforpagterens

Nogle af vores nærmeste naboer var præstegårdsforpagteren Thomas Laursen og hans kone Karen. Hun var sød og mild – en dygtig husmor – og heller ikke bange for at tage et nap i roerne og i høstens tid. Thomas var en lun fyr, som godt kunne tage, hvis der blev taget lidt gas på ham. Jeg tror nok, Karen syntes, det godt kunne blive lidt for meget, men Thomas selv gav jo igen med samme mønt, så vi var aldrig bange for at fornærme ham.

Jeg husker, at Thibert en tidlig søndag morgen gik op i hans kostald for at snakke, mens Thomas malkede. Men Thomas var ikke stået op, så Thibert tog møgbøren og gav sig til at muge ud ved køerne, og da Thomas stadig ikke viste sig, gik han hjem. Et par dage senere kom Thomas ned til os – meget alvorlig. "Ja, det er noed gal noed. A måtte há fat i dyrlægen i søndags. Det blyve en dyr historie". Vi var ikke rigtig klar over, hvor han ville hen, så vi spurgte meget deltagende, hvad der dog var sket. "Jov, de var ikke kommet af med moget". Underforstået køerne. Han havde selvfølgelig været klar over, hvem der havde været på spil og havde af samme grund heller ikke haft besøg af dyrlægen.

Kaffegilder og kortklub

Det var også der i halvtresserne og tresserne, det var de store kaffegilders tid. Fjernsynet havde ikke holdt sit indtog i byen, så der var tid til at samles om det at drikke kaffe og spille kort. Vores omgangskreds var ikke så stor, men det var vores stue heller ikke. Vi kunne kun have tre par ad gangen, så der gik da nogle aftener. Gad vide, hvor alle de halve lagkager blev af? Der skulle naturligvis en ny til hver aften, og der var ikke noget, der hed frysere, så man kunne gemme dem. Efterhånden trak vi os ud af det, for selv om det var hyggeligt, var det også lidt af en pligt, og nu eksisterer de slet ikke mere. Nu samles folk hellere om lidt mad.

Der var også mange kortklubber på kryds og tværs her i byen, og vi var da også med i én engang. Der var Koudahls, præstegårdsforpagterens, vognmand Skaarups og så os. Jeg var ikke så vild med at skulle til at spille kort, men de andre koner ville så gerne, så jeg lod mig overtale. Ellers kunne de jo heller ikke spille. Vi spillede whist og har jo sikkert trukket lod om, hvem der skulle være makkere. Der var i hvert fald én, som jeg gruede for at få. Hun kendte absolut ikke til begrebet: "Tab og vind med samme sind". Hvis hun tabte, røg både kort og penge hen ad bordet, så vi mange gange måtte samle dem op fra gulvet.

"Du kan da nok forstå" sagde hun, "når jeg smider spar konge ud, når der er spillet hjerter, så er jeg blank der", eller "Når jeg spille ruder fem, er det, fordi jeg inviterer der". Men nej,

det kunne jeg ikke forstå. Det kan jeg såmænd heller ikke i dag. Bare jeg spiller 500 med mine børnebørn, taber jeg stadig.

I mange år tilbragte vi fire hold nytårsaften sammen, og det foregik altid nede hos Koudahls. Naturligvis blev der spillet kort, men på et tidspunkt gik konerne i køkkenet og smurte smørrebrød. Kirstine havde alting parat, så det blev hurtigt klaret. Det var altid meget hyggeligt, og kortspillet har jo nok været mere muntert bagefter. Et år blev det sagt, at Niels skulle há sagt: "Hvem f.... har stukket mit es med en sildemad", men det er nok en historie. Der blev trods alt ikke spillet kort under spisningen. Kortklubben blev opløst på et tidspunkt, og siden har jeg ikke været med i en spille-kort klub, så nu lever jeg godt med at være uvidende om kortspillet's mysterier.

Hevali

Vi havde ikke boet i Sjelle ret længe, før Thibert begyndte at arbejde på "Hevali" – byens største arbejdsplads. Bent Jeppesen havde overtaget tømrervirksomheden efter sin far, men begyndte ret hurtigt – i det små – at lave småmøbler. Forskellige børnesenge og stole. På et senere tidspunkt "fødtes" "Nat og Dag" sengen. Den blev en stor succes, og da var der gode tider på "Hevali".

Bent Jeppesen havde eget savværk. Savgraven lå ved Voldbyvej (nr. 11), hvor Ole Frederiksen har haft sin store have og gårdsplads, men den blev siden flyttet ud på Stationsvej. Bent

købte kæ
Det var I
fragtet hj
den gaml

På arbej

Flere år
skabet på
Sjelle var
hjem sam
ten der sl
Og så har
det skulle
marken, I
vanter på
solstik og

Betal
favn, så
favnmåle
man f.eks
i den ene
hvor jeg h
tog en ev
Så jeg br
Det har se
så knap s

Når je
jeg ofte f
født i Pol
met til D
boede me
Skønt hun
kunne he

købte kævler i skoven og savede dem selv op. Det var Ingvar Gammelgaards opgave at få dem fragtet hjem, eller som han sagde: "Mæ – og så den gammel". Det var lastbilen, han mente.

På arbejde i Sjelle

Flere år senere blev jeg selv en del af fællesskabet på "Hevali", men mine første arbejdsår i Sjelle var rengøring rundt omkring i forskellige hjem samt serveringsjob i forsamlingshuset, enten der skulle være fest eller begravelseskaffe. Og så har jeg hakket roer, når den tid kom, da det skulle gøres. Jeg har prøvet at gå derude på marken, hvor det var så koldt, at jeg måtte há vanter på, men også så varmt, at jeg næsten fik solstik og måtte ind i skyggen under en busk.

Betalingen for roehakning blev udregnet pr. favn, så der var manden på gården ude med favnmålet og skridte rækkerne af. Så kunne man f.eks. tage 20 rækker for, hvor man gik op i den ene side og ned i den anden. Jeg kan huske, hvor jeg hadede de alt for lange rækker, hvor det tog en evighed at komme til den anden ende. Så jeg brugte tit fidusen med at vende midt på. Det har selvfølgelig givet samme resultat, men så knap så uoverskuelig ud.

Når jeg gik i roerne oppe hos Thomas, havde jeg ofte følgeskab af Marie Lorentzen. Hun var født i Polen og var for mange år siden kommet til Danmark (Lolland) som roepige. Hun boede med sin Peter oppe på Præstegårdsvej. Skønt hun havde været her i landet i så mange år, kunne hendes dansk ofte være svært at forstå,

især når der skulle råbes over 20 roerækker, så jeg prøvede som regel at undgå det.

Det gik trods alt bedre, når vi stod ansigt til ansigt. Thomas havde også et lod nede langs Engvejen – nede på "leret". Der var det træls at hakke roer. De var altid fyldt med senegræs og hønsetarm. Prisen var den samme pr. favn, så der var man lige ved at sætte penge til. At man af og til brokkede sig over for Thomas, tog han bare med et lunt smil.

Senere på året, når høsten nærmede sig, vidste jeg, at Poul Haurum stak hovedet ind af min køkkendør for at spørge, om jeg ville hjælpe. De første år var der heste foran selvbinderen og naturligvis også for den stive arbejdsvogn med "skraven", når negene skulle i hus. Høsten var dengang slid og slæb, men jeg synes også – måske fordi det er så længe siden – at der var en egen charme over det. En stor tilfredsstillelse over at få bjerget den dyrebare høst.

Når selvbinderen havde spyttet negene ud, skulle de sættes sammen i lange rækker – helst lige. Det så pænest ud. Vi satte seks i hver gruppe. Det kaldte vi et sæt, og når der var ti af dem, var det en trave. Det kunne tit være en blandet fornøjelse. Markerne blev ikke sprøjtet dengang, så der kunne være rigtig mange tidsler i. Så gjaldt det om at få fat i neget, hvor de ikke var, men vi måtte alligevel hver aften pille tidsler ud. Det var et hårdt job at gå derude i marken en hel dag, men som Ingemann skrev: "Lykkeligst at hvile på, er fuldendte gerning". Vi havde ingen besvær med at falde i søvn om aftenen.

Når negene stod der i lange rækker, kunne man kun håbe på, at sol og blæst tog sig af resten. Men dengang som nu kunne vejret drille. Regnen kunne vælte ned, og bonden græmmede sig. Ja, selv negene stod derude og så meget triste ud. Men når så sol og vind igen fik overtaget, måtte vi ud og vælte negene, så de også kunne tørre i bunden. Og hvert år lykkedes det – trods besværligheder – at få kornet kørt hjem til gården, at få det lodset ind af den alt for lille luge og ved hjælp af et par børn eller kvinder at få det forket hen til Poul Haurum, som fag for fag fik det pakket sammen og endte med at ”få spindelvæv i hat”, efterhånden som han kom op i tagrygningen.

Traktoren kom til senere og overtog hestenes job. Det havde da i hvert fald den fordel, at den stod stille, når den fik besked om det. Det kunne af og til knibe med hestene.

Høstfester

Efter sliddet med høsten kom belønningen i form af et høstgilde i forsamlingshuset. Det var skikken, at bonden betalte. Ikke bare for sine folk, men også for det store ekstra mandskab, som havde hjulpet til. De første gange, vi var med, startede det med kaffebord. Vi sang dengang som nu ”Nu falmer skoven ..” og ”Marken er mejet ...”. Så blev det holdt en lille tale af en bondemand, som takkede folkene for deres arbejde. Når jeg tænker tilbage, synes jeg, at det altid var Marius Sørensen, men det passer nok ikke.

Så blev der læst op. Bl.a. læste vores præstekone Thyra Riishede nogle af Anton Berntsens digte op et år. Hun havde lige dialekten til det. Et år var det Olav Riishede, der læste Storm P.-historier på ærkekøbenhavnsk. Når kaffen var drukket, blev der spillet op til dans. Der var nu nogen af mændene, der gik ned i skænkestuen og spillede kort. Så måtte deres koner sidde oppe i salen på de lange bænke og snakke.

Senere på aftenen blev der så serveret hjemmesmurt smørrebrød, og snapseflasken kom også frem af gemmerne, og bagefter gik dansen ligesom lidt lystigere. Men efter nogle år på den måde blev det til, at man startede med madkurven, og så blev stemningen lagt an fra starten. Jeg kan da huske, at lærer Elmer fra Skjørring et år måtte opgive sin oplæsning. Han kunne simpelthen ikke få ørenlyd.

Der bliver stadig holdt høstfest i vores forsamlingshus, men ikke helt på samme måde. Men traditionen holder vi fast ved her i Sjelle, skønt de fleste af dem, der deltager i festen, måske knap tænker over, hvad der bliver festet for. For vel er der stadig travlhed om høsten, men nu er det de store mejetærskere, der knurrer rundt derude på marken, og i løbet af nul komma fem har klaret det hele.

Handel og håndværk

Vi kom til en by, hvor der var en del småhandlende og håndværkere samt et mejeri, som tog imod bøndernes mælk. Det var bygget i 1883 som et af de første andelsmejerier og blev ned-

lagt i 1911 eller K. vendt til vask det førs kunne c

Der den nor værkste sko og i kone – så var c Deropp De hørt så var d ken i de

Ned mager, s blev kal Jeg husk kort tid c og så fo ”Bette J gensen.

børn til ikke sikk

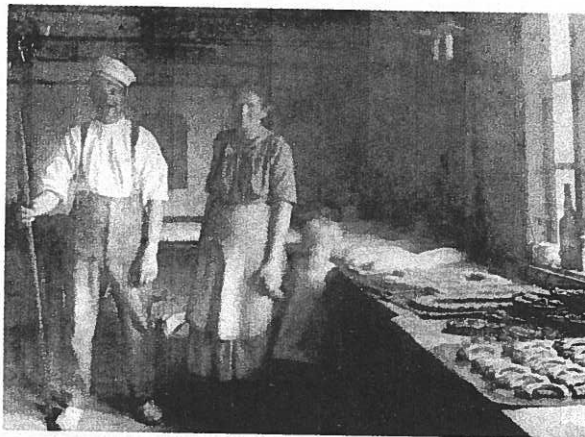
Jens Rytterba sig alene søgte ha forsamli men me ad gange

lagt i 1950. Så måtte mælkekuskene til Skovby eller Klank. Mejeribygningerne blev siden anvendt til hønsegødningsfabrik og endnu senere til vaskeri. Det sidste har nok lugtet bedre end det første. Bygningen blev revet ned i 1985, og så kunne der blive plads til to huse på grunden.

Der boede også to skomagere i byen. Oppe i den nordlige ende havde Chr. Kjær sin butik og værksted, hvor man kunne købe sig et par træsko og få sine sko forsålet. Han og Ane – hans kone – havde også dagligvarer i butikken, og så var der håndkøbsudsalg fra Galten Apotek. Deroppe kunne man altid udveksle nyt fra byen. De hørte jo meget fra de folk, der kom der. Og så var der mulighed for et slav kort i bagbutikken i den stille tid for bønderne.

Nede på Rytterbakken boede endnu en skomager, som blev kaldt "Bette Jens". Hans mor blev kaldt "Stoffer Stine". Hun syede for folk. Jeg husker hende kun svagt. Hun må være død kort tid efter, at vi kom til byen. Jens var dværg, og så forstår man jo godt, at han fik navnet "Bette Jens". Vi kaldte ham nu altid for Jens Jørgensen. Nok mest fordi vi ikke ville have vore børn til at bruge øgenavnet. Det var bestemt ikke sikkert, at han brød sig om det.

Jens boede så alene derhenne i husenden på Rytterbakken, men jeg tror nu ikke, han følte sig alene. Han havde mange venner, som tit besøgte ham, og han deltog også altid i festerne i forsamlingshuset. Så sad han ved bordet sammen med alle vennerne. De købte en kasse øl ad gangen. For det første var de da fri for at

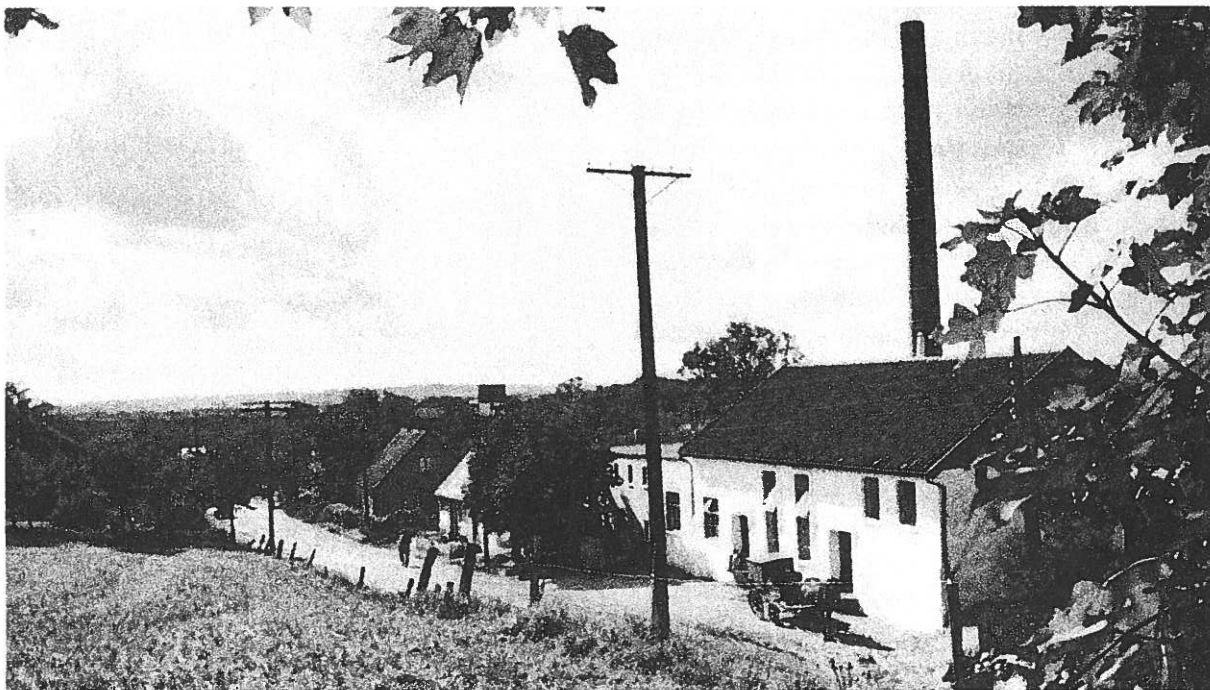

Dette billede er fra Kresten og Martha Hansens bageri på Voldbyvej. Det er taget mange år, før Lilly kom til Sjelle i 1947, angiveligt først i tyverne. Pigen til højre i billedet er datteren Else.

hente forsyninger så tit, og så kunne Jens bruge ølkassen til at sætte sine fødder på.

På et tidspunkt fik Jens – som så mange andre fra byen – arbejde på "Hevali". Det var en fleksibel arbejdsplads, hvor der var forståelse for, hvad hver enkelt af de ansatte kunne klare.

Lige over for Jens Jørgensen lå "Brugsen" bygget sammen med forsamlingshuset. Der var fælles køkken, og dengang var uddeleren også automatisk vært i forsamlingshuset. I "Brugsen" kunne man handle "på bog". Jeg har en gammel kontrabog fra 1963. Vi havde nr. 13, og man må jo sige, at priserne da var lidt anderledes, end dem vi kender i dag. ½ flaske snaps købt den 31. december 1963 kostede 15,70 kr., 10 Top 11 kr., 3 vand 1,20 kr. og 4 nisseøl 1,60 kr. Vi har nok skullet have gæster den nytårsaften! ½ pund kaffe kostede 3,74 kr. og 20 Cecil 4,70 kr.

Lidt nord for bageriet på Voldbyvej lå Højdal Andelsmejeri. Billedet her er formentlig fra kort før nedlæggelsen af mejeriet i 1950. I hvert fald er det Elof Larsen, mælkeemanden, der holder foran huset.

Det var selvfølgelig rart at kunne få det skrevet på bogen, men også lidt ligesom at tisse i bukserne. Det varmer i starten, men ubehaget kommer senere. Det gjorde det også, når der skulle betales. Vi havde jo ikke de store penge at gøre med. Så når det så lidt faretruende ud, ville jeg helst betale kontant. Så kunne jeg lede de underligste steder efter den sidste én- eller tøre. Det kunne være i syæskan eller frakkelommen, hvis jeg stod og manglede ½ kg margarine til 1,59 kr.

Der var også en købmand nede på Voldby-

vej. Schmidt hed han, men jeg havde – måske forkert – den opfattelse, at han var ”de stores” mand. Men vi handlede da også lidt derhenne. Især nok fordi han på et tidspunkt havde en meget flot kommis, der hed Kristian. Men hvis vi kom oppe fra ”Brugsen”, satte vi kurven henne ved Juhls hæk. Den kunne vi da ikke tage med hen til købmanden.

Vi havde et bageri og udsalg oppe på Voldbyvej. Det var Kresten Hansen, der var bager, men Martha tog også sin tørn. Bl.a. var det hende, der stod i butikken. De havde også en

landtur – måske og mange år sen, der h om vinter afsides be

Cementl

På den ar trukket – manden, den ene h var jo før leje en bo De, som brug for d til jul, ku

Hjemr stikposer brunt kar med et ko derhjemm med dero åbent et på ugen, mer Der var b Thea Sim

I den a ne og Valc derud hve der havde le. Der fik kål, guler

landtur – brødbilen kørte rundt i oplandet (og måske også her i byen). Jeg kan huske, at der i mange år var deres svigersøn Thomas Andersen, der havde den tjans. I hårdt vejr kunne det om vinteren være besværligt at nå frem til de afsides beliggende ejendomme.

Cementhuset

På den anden side af Voldbyvej – lidt tilbage-trukket – lå cementhuset. Det tilhørte vognmanden, Jens Simonsen, som lejede det ud. I den ene halvdel var der indrettet frysehus. Det var jo før hjemmefrysernes tid. Der kunne folk leje en boks til at opbevare deres slagtemad i. De, som slagtede flere gange om året, havde brug for den hele tiden. Vi, som kun fik ½ gris til jul, kunne leje den pr. måned.

Hjemme pakkede vi kødet ind. Ikke i plastikposer – det fandtes ikke – men i hvert fald brunt karduspapir yderst, og bandt en snor om med et kort ved med et nr. På blokken, vi havde derhjemme, sad et tilsvarende nr., som vi så tog med derop, når vi skulle hente noget. Der var åbent et par timer hver formiddag og en aften om ugen, men man gik ikke selv ind i fryserummet. Der var betjening på. Bl.a. har Helga Pedersen, Thea Simonsen og Stinne Johansen været der.

I den anden ende af cementhuset boede Anine og Valdemar. De var torvefolk i Århus og tog derud hver onsdag og lørdag. De havde en søn, der havde et lille gartneri nede ved Borum Mølle. Der fik de udplantningsplanter om foråret og kål, gulerødder og den slags om efteråret. Men

ellers købte de op blandt byens folk: Årstidens bær, æg og blomster. De kunne også mod bestilling skaffe ænder, kyllinger og slagtehøns. De havde vognmanden til at køre det ud og tog så selv med bussen. Jeg kan endnu se Anine for mig. Hun havde altid et tørklæde bundet stramt om hovedet med en knude i nakken.

Hun kom engang om ved Thibert, som på det tidspunkt havde forbindelse om sin ene hånd, og spurgte ham – meget naturligt – hvad han var kommet til skade med. ”Jeg har trådt på den” svarede han. Han har nok ikke gidet at blive ved med at svare på det spørgsmål, men Anine troede på det og spurgte: ”Jamen hvordan har du da båret dig ad med det?” Det kan jeg da godt forstå, at hun undrede sig over.

Cementhuset blev i øvrigt brændt af i 1978 (med vilje), og Galten brandvæsen kunne bruge branden til at øve røgdykning på. Og mens vi er ved brand, så har Sjelle skam haft sin egen brand-sprøjte. Sprøjtehuset lå der, hvor rosenbedet nu ligger på hjørnet af Voldbyvej og Rosenvej. Jeg har aldrig set den i funktion, men den har da ganske givet ikke været motoriseret. Har jo nok skulle trækkes om til branddammen. Dem havde vi i øvrigt to af. Der har også ligget én oppe, hvor vejen går op til ”Udsigten”, og så har man temmelig sikkert skullet pumpe med håndkraft, men det er kun gætterier. Som sagt har jeg ikke set det.

Branddam og legeplads

Den branddam, der lå neden for kirken, var en yndet legeplads for byens børn. Om vinteren,

når den var frosset til, kunne de løbe på skøjter deromme. Der var nok ikke mange børn, der havde skøjtestøvler, og skøjter spændt fast på gummistøvler var noget bras. Det var ikke nemt at få dem til at sidde fast.

Om sommeren fangede børnene salamandere deromme. En pind, en snor og en regnorm var, hvad der behøvedes. De største af salamanderne hed "Store Petere". De kom alle op i en spand vand, og når legen var forbi, blev de hældt ud i dammen igen. Der var næsten tradition for, at byens børn faldt i dammen i hvert fald et par gange. Så kom de vrælende hjem – dyngvåde og fuld af mudder, men det kunne nu ikke afskrække dem fra at gå derom igen.

Mange år senere var der forældre, som mente, at det var en farlig legeplads. Så blev der sat trådhegn omkring dammen. Det groede til med ukrudt og så herrens ud. Der var nok også mere mudder end vand i dammen, så hegnet blev fjernet for flere år siden. Dammen blev rensset op, og nu er det en idyllisk plet. Et rigtigt "Landsbyens gadekær".

Sjelle var et godt sted for vore børn at vokse op. Der var selvsagt ikke den trafik, som der er nu. Langelinie var ikke kommet til. Den blev anlagt omkring 1960. De havde derfor hele byen til legeplads og kunne kælke ned ad Voldbyvej, når der var sne nok (og det var der altid dengang), og de kunne lege cowboy og indianere rundt omkring. Vi var faktisk aldrig nervøse, når de var ude at lege i byen. Lavede de gale streger, var der en hel by, der holdt øje

med dem og skred ind, og det fandt vi, var i orden. Jeg tror, det har stor betydning at vokse op i et så lille og nært samfund.

De havde da også Wedelslundskoven at tumle sig i. Byggede hytter af nedfaldne grene, kunne tumle sig på de stejle skrænter ved den tidligere dæmning og prøve at fange fisk i den rislende bæk. Jeg tror aldrig, at godsejeren havde givet dem lov til alle disse aktiviteter, men på den anden side så han gennem fingre med deres leg, så længe de ikke lavede hærværk. Og det var der aldrig tale om. De elskede simpelthen den skov, og det gjorde vi andre faktisk også. Det var dernede, vi fandt de første anemoner, og når de gamle bøge sprang ud, var det skønt at gå en tur ind i skoven.

Nærmeste naboer

Men jeg vil vende tilbage til vores første år i Sjelle. I den anden ende af vores dobbelthus boede en gammel kone, der hed Lene. Hun kartede og spandt uld for folk, og hun syede maser af kludesko helt fra bunden. Hun fik leveret gamle tykke vinterfrakker, som hun først måtte sprætte fra hinanden. Så klippede hun såler – 6-7 lag til hver sål – som hun stak sammen med kinesertråd. Overdelen blev lavet af lidt tyndere stof – evt. foret. Det var solide sko, men som det da støvede inde hos hende af alt det gamle tøj. Hun havde en stor familie og fortalte gerne om dem. Det kneb for mig at holde styr på alle de navne, men jeg lærte hurtigt at lade, som om jeg kendte dem, og så gik samtalen lidt hurtigere.

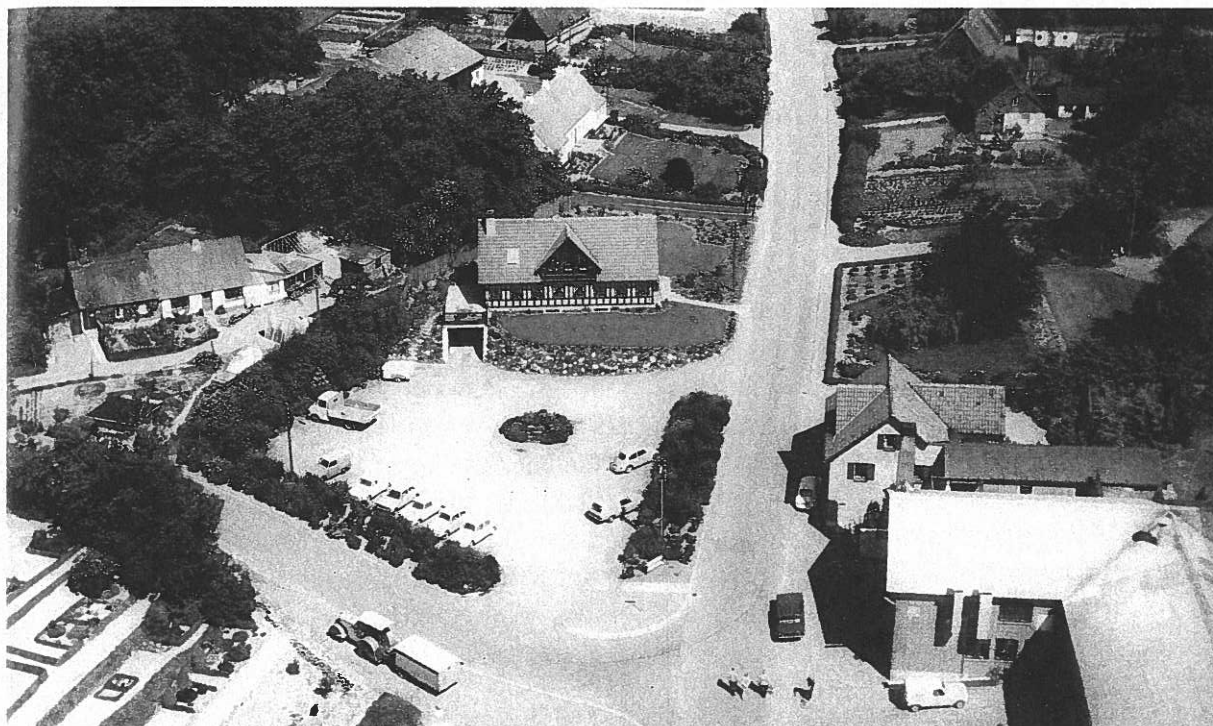
Ovre på den modsatte side af Rosenvej – i

*Udsigt mod nord
Det var på modsatte
side af vejen for have og park
Under halvfynd*

den gamle Ry Østergaard. I Voldbyvej og handelsmand i fedet op og siden de kunne ophængen om sørenge.

Hans var en på havebænke Alma til at sa

Udsigt mod nord ad Voldbyvej 1968. I billedets nederste venstre ligger Hevali med Bent Jeppesens privatbolig bagved. Det var på modsatte side af vejen savgraven lå – den kan lige skimtes på udsigtsbilledet fra 1955 -, indtil den gav plads for have og parkeringsplads foran Ole Frederiksens hus i nr. 11.

Under halvtfjerdsernes kriseår ophørte sengeproduktionen på Hevali i 1974.

den gamle Rytterskole – boede Alma og Hans Østergaard. De havde haft en gård oppe på Voldbyvej og nød nu deres otium. Der var lidt handelsmand i Hans. Han købte kalve, som blev fedet op og siden solgt. Der var jo udhuset, hvor de kunne opholde sig om vinteren, og der var engen om sommeren.

Hans var en rolig fyr, som nød at sidde ude på havebænken, men det kneb for ham at få Alma til at sætte sig ved siden af. Hun var i

sving hele tiden i hus og have. Pillede og nusede. Vi lejede (lånte) et stort stykke af deres baghave imod at hjælpe med resten. Hans blev passet op på alle måder. Hvis han en nat ikke kunne sove og fik lyst til citronfromage, så stod Alma da op og lavede det til ham.

Dengang havde vi den første af de tre hunde, vi har haft. Den hed Sofus, men var på trods af navnet en damehund. Og jeg ved godt, at jeg får alle hundeejere på nakken, når jeg påstår, at

det var byens klogeste hund, men det var ikke desto mindre sandt.

Thibert havde lært den at slå kolbøtter – altså rigtigt med hovedet nede mellem forbenene og tippe rundt. Så fik Sofus en belønning. Dengang gik hundene løse omkring i byen, og Sofus besøgte tit Alma og Hans. Var de inde, skræbde hun bare på døren, og når Alma kom ud, gav Sofus sig til at slå kolbøtter. Alma behøvede ikke at bede den om det. Sofus vidste nemlig, at så vankede der en sukkerknald, men når Hans sagde: ”Ká du buss en bakkár”, så vidste Sofus alligevel ikke rigtig, hvad det betød.

Engang ville Alma gerne have lavet et skab ude i sit bryggers. Det skulle Thibert og Vagn (min bror) give tilbud på. Hun ville há dem til at lave det, men kunne naturligvis godt tænke sig at kende prisen på forhånd. De regnede på det og fandt frem til en pris og aftalte så, at hvis Alma ikke blev alt for overrasket, ville de sige ”plus arbejds løn”, og hvis hun også accepterede det, foreslog Vagn, at de føjede til ”plus materialer”. Så vidt gik det dog ikke, og Alma fik sit skab.

Kørende handlende

Selvom der dengang både var brugs og købmand, var der ikke mulighed for at købe kød og mælk. De havde ikke kølediske, men heldigvis kom Elof (mælkemanden) hver dag. Mens vi havde mejeri i byen, kørte han i hestevogn med en enkelt hest foran, og mælken havde han i transportspande med en aftapningshane.

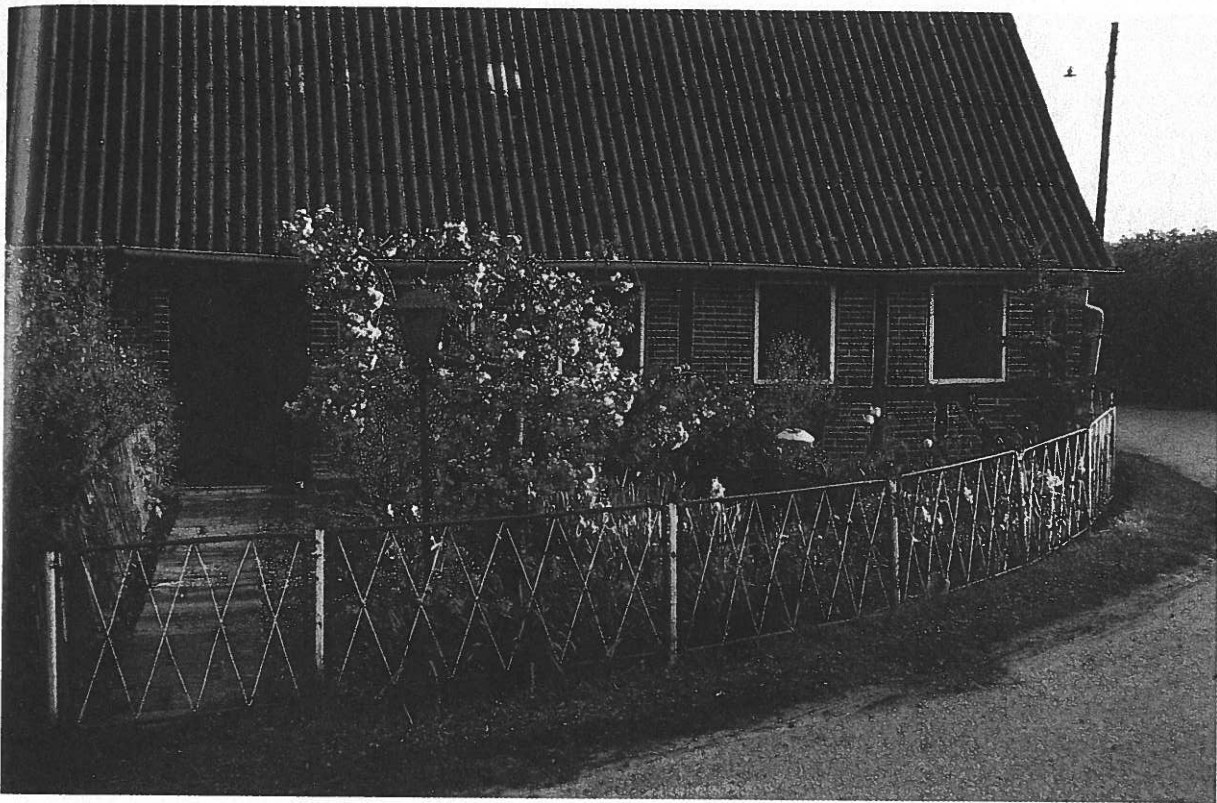
Så måtte man ud med kander og fade. Hesten kendte ruten lige så godt som Elof. Den stoppede selv de rigtige steder. Da mejeriet blev nedlagt, fik Elof bil. Så vidt jeg husker, hentede han mælken på Klank, og nu var det i flasker.

Der kom også fiskemand A.P. (Petersen) fra Skjørring. Da var fisk billig mad. Man fik en masse sild for et par kroner, og de kunne jo tilberedes på flere måder, så der var til et par dage. Der kom også slagter en gang om ugen. Borlund fra Lading havde en tur herover, og Knud Rask fra Galten har også kørt i Sjelle. Men køleskab kendte vi ikke til, så man skulle ikke købe alt for stort ind. Det skulle tilberedes med det samme, og så kunne man kun håbe på, at man fik det spist, mens det endnu var godt.

Afslutning

For jer, der lever i Sjelle i dag, kan det nok være svært at forstå, hvordan det kunne lade sig gøre at leve på den måde, men sådan var vilkårene nu altså. Vi kendte ikke til andet, så vi følte det ikke som noget ganske forfærdeligt – måske mere som en udfordring – at få det til at fungere.

Min by er forandret, men alligevel den samme for mig. I 1960-61 kom Langelinie og skar byen over i to dele. Det kunne vi godt have undværet, men sådan noget kaldes fremskridt, og det må man ikke stå i vejen for. Byen voksede mod nord. Først Udsigten og siden landbrugsparcerne. Og der er bygget nye huse – puttet ind, hvor der nu var en lille plet.

Lilly Hansens hus i svinget på Rosenvej. Billedet er taget mod nordsiden med den gamle bindingsværksmur.

Men stadigvæk ligger de gamle huse, som, hvis de kunne tale, kunne fortælle hver deres historie. Og de mange gårde ligger, hvor de også lå dengang. Forskellen er bare, at nu er de fleste af dem ikke et levebrød for dem, der bor der. Der lyder ingen grise grynten og kobrøl fra staldene, og mange har solgt eller forpagtet jorden bort og har fundet arbejde uden for hjemmet.

Brugs og købmand har for længst drejet nøglen om, men for de mennesker, som alligevel

tager på arbejde udenbys, betyder det ingenting. De lægger bare deres handel andre steder. For vi andre, som ikke er på arbejdsmarkedet mere og heller ikke har bil, kan der måske være småproblemer, men det forstyrrer nu ikke min glæde over at bo i Sjelle. De løser sig altid til sidst – altså problemerne – så det kan ikke betale sig at gruble for meget over det.

Mange vælger at flytte fra byen, når de når op i årene. Nye folk kommer til. Unge men-

nesker, som måske aldrig har boet på landet før, men har en idé om at ville bo et sted med højt til himlen. Og nogen af dem skal måske lige vænne sig til, at folk siger "godav", når de møder andre på vejen, men at de hurtigt falder til, kan der vist ikke herske tvivl om.

Gad vide – om de, når de når min alder – også vil kunne pege byens originaler ud. Skræmmende tanke, hvis de kan huske, at der boede da vist én nede på Rosenvej.

Er Sjelle en soveby? Tja – måske, men det er jo også i søvnen, man har sine drømme, og min drøm er, at Sjelle altid – som nu – vil være et sted, hvor man føler sig tryk ved at bo. At den vil følge med tiden uden at miste sit landsbypræg, og at det, som jeg kalder "Sjelle-ånden", altid vil være at finde her. Om man er ung eller gammel – høj eller lav – føler man sammenholdet. Og lov mig lige, at I passer godt på det.

Skovby St.
adresse. De
skellige ste

Mine f
omkring å:
dengang bo
(Schiødtsm
stalleret en
– "Skovby
for min far,

Schiødtsmind
- møbelbutik